

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN.

Mededeelingen van den Bond van Oostvlaamsche Folkloristen.
Maatschappij zonder Winstbejag.

TWEEMAANDELIJKSCH TIJDSCHRIFT.

De leden ontvangen de mededeelingen gratis
Jaarlijksche bijdrage voor het lidmaatschap :
12 frank

Redaktie: F. Van Es, Brabantstr.
29, Aalst.
Postcheckrekening 2043,98.
P. Luyckx, Gent.

Prijs per n^o: 3 fr.
Abonnementsprijs
buitenland: 3 belga's

De Tentoonstelling van het Volkstooneel te Gent.

"Folklore is een der zomergenogens van de Belgen geworden. Er gaat geen vakantie meer voorbij, of zij staat, hier of daar, in het teken van een folklore-tentoonstelling, die jaar aan jaar, meer belangstelling wekt onder al de lagen der bevolking. „

Zoo vangt K. VandeWoestyne zijn reeks van vier artikels: *Folklore te Gent*, aan, gewijd aan onze tentoonstelling van verleden jaar en verschenen in *De Nieuwe Rotterdamse Courant* (26 Juli, 28, 29, 30 Augustus 1927). Dit jaar zijn zijn woorden nogmaals bewaarheid geworden. Folklore-tentoonstellingen werden ingericht in tal van gemeenten van ons land, o. a. te Assche, te Grimbergen, te Gheel,

Onze bond hield bij gelegenheid der Gentsche kermis zijn tweede tentoonstelling, ditmaal gewijd aan het volkstooneel in Oost-Vlaanderen. De bedoeling van de inrichters was een algemeen overzicht van het leven der Oostvlaamsche rederijkerskamers en tooneelmaatschappijen in de vorige eeuwen, inz. de XIXe, te geven. Gemis aan belangstelling in de provincie, alsook gebrek aan geldmiddelen, zijn de oorzaak, dat wij uitsluitend een beeld van het Gentsche volkstooneel te zien kregen. Niettegenstaande dit voorbehoud mag de tentoonstelling nochtans uiterst geslaagd heeten en ze genoot dan ook een algemeen bijval.

Eerst en vooral een woord van hulde en dank aan de inrichtende commissie : den konservator E. H. G. Célis, de hh. Trefois, Verlodt, De Raedt, Coppejans, Spelting, Luyckx, en in 't bijzonder aan den grijzen, doch onvermoeibaren archivaris van " De Fonteyne „, den h. Woedstad, alsook aan den portier van het museum, C. De Jaegher ! Ook dank aan Prof. P. Bergmans, hoofdbibliothekaris, en Dr A. Apers, bibliothekaris der Hoogeschool, aan Dr Nowé, archivaris der stad, voor het in bruikleen schenken van de rijke verzameling oorkonden betreffende de oude rederijderskamers, aan den h. Van Wonterghem, lid van de stedelijke commissie van den Kon. Nederl. Schouwburg, aan de verschillende deelnemende tooneelmaatschappijen : " Geluk in 't Werk „, " Mariakring „, " Multatulikring „, " Tot Nut en voor 't Goede „ !

Zaterdag, 14 Juli, te 3 uur, greep de plechtige opening van de tentoonstelling plaats. De heer Minister van Kunsten en Wetenschappen, Mg^r Coppieters, bisschop van Gent, de h. Cnudde, schepen en volksvertegenwoordiger, hadden zich laten verontschuldigen. Onder de aanwezigen dienen vermeld : de h. Vander Stegen, burgemeester, schepenen Carpentier en Mej. Boonants. Mevr. De Keyser-Buysse, gemeenteraadslid, kanunnik Vanden Gheyn, konservator A. Van Werveke, Prof. Bergmans, G. Martens, letterkundige en hoofdman van " De Fonteyne „, A. Marinus, sekretaris van den Provinciaalen Dienst voor folkloristische Navorschingen van Brabant.

Voorzitter Prof, Dr P. De Keyser sprak volgende rede uit :

Heer Burgemeester,
Dames en Heeren,

Voor de tweede maal, sedert de stichting van den Bond van Oost-Vlaamsche Folkloristen in 1926, hebben wij de eer en het genoegen U allen een hartelijk welkom toe te roepen bij de opening van deze nieuwe tentoonstelling, ingericht door den Bond.

Bis repetita placent ! De verhoopte, maar niettemin ongehoorde, bijval van de eerste tentoonstelling van verleden jaar heeft ons den noodigen overmoed geschonken, ofschoon onze hulpmiddelen zeer bescheiden bleven, deze tweede proef te

wagen, die, in onze gedachten, traag, maar zeker, leiden moet tot de definitieve inrichting van het Gentsche Museum voor Folklore.

We durven de hoop koesteren dat ze, evenals de eerste, in den smaak zal vallen zoowel van de kenners als van het groote publiek, want voor de leerzucht en het genoegen van beiden werd door de tentoonstellingskommissie gezorgd.

Ten behoeve van den eersten hebben we deze tentoonstelling in het teeken geplaatst van het nationaal volkstoneel, een initiatief, dat we hoofdzakelijk te danken hebben aan een onzer eerste en meest verdienstelijke, helaas thans overleden, eereleden, den Heer J. Speltinck, in leven bestuurder van het "Volksbelang. „

Voorzeker zou het ons aangenaam geweest zijn, indien wij het programma, dat we met dit doel hadden ontworpen, in alle bijzonderheden hadden kunnen uitwerken, maar de beperktheid onzer middelen heeft ons gedwongen thans met een zeer voorloopige rangschikking vrede te hebben.

Behalve de talrijke voorwerpen: vlaggen, vaandels, kartels, blazoenen, juweelen, eeremetalen, borstbeelden, portretten, enz. die aan het opgewekt tooneelleven van onze stad en onze provincie gedurende de laatste eeuwen herinneren, ligt hier voor de eerste maal kostbaar studiemateriaal tentoongesteld, waarvan de talrijke belangstellenden in schouwburg- en tooneelleven ongetwijfeld zullen genieten.

De tegenwoordige Gentsche en provinciale tooneelverenigingen, die hier zoo glansrijk aan deze tentoonstelling deelnemen, zullen het ons niet ten kwade duiden, dat we in dit verband vooral de namen vermelden van twee oude tooneelmaatschappijen: "Broedermin en Taelijver „ en "de Fonteinisten „, die, vooral in de 19de eeuw, een rol van beteekenis hebben gespeeld niet alleen te Gent, maar in gansch het Vlaamsche land.

Hier berusten hunne banieren, hunne juweelen, hunne trofeeën en lauweren ten aanschouwe van een dankbaar nageslacht, dat zijn groote mannen op tijd en stond wenscht te herdenken en te vereeren.

En die vereering zal wel in 't bijzonder gaan naar den man, die in het midden van de 19de eeuw het tooneelleven te

Gent en men mag gerust zeggen in het Vlaamsche land heeft beheerscht, naar Hippoliet Van Peene, den onsterfelijken dichter van den Vlaamschen Leeuw.

Met recht heeft de Koninklijke Hoofdkamer van Rhetorica : de Fonteyne, de voornaamste inrichtster van de Tooneeltentoonstelling in den persoon van haar onvermoeibaren en eeuwig-jongen archivaris, den Heer A. Woedstad, de beeltenis van den grooten Gentschen tooneelman, den levenwekker van het Vlaamsche tooneelleven van zijn tijd, naast Jan-Frans Willems en Karel-Lodewijk Ledeganck in het Pantheon van de Vlaamsche Herleving geplaatst.

De geschiedenis van het tooneel, schreef Prosper Claeys in zijn " Histoire du Théâtre à Gand „ is de geschiedenis van de zeden en gebruiken van een volk :

" Si le goût des jeux scéniques est général à tous les peuples et si le théâtre constitue une institution régulière chez ceux arrivés à un certain degré de civilisation, il est évident qu'étudier les annales du théâtre c'est se rendre compte des goûts et des habitudes de la population. C'est analyser sa culture morale, artistique et intellectuelle. C'est apprendre à connaître les tendances de l'esprit public, son impressionnabilité, la nature et les caractères distinctifs des sentiments qui l'animent. Tel menu détail sur une représentation dramatique fournit des données aussi précieuses que circonstanciées, sur les mœurs ainsi que sur les habitudes du temps et de la localité. „

Daarom hebben we het niet misplaatst gevonden, met het oog op het groote publiek vooral, het folkloristisch kader van de geschiedenis van het volkstooneel extra te verzorgen.

Diegenen, die verleden jaar onze eerste tentoonstelling met een bezoek hebben vereerd, zullen met genoegen onze aanwinsten aanstippen, die zich niet beperken tot enkele voorwerpen, maar zich uitstrekken tot heele verzamelingen en " ensembles. „ We hebben ons voorgenomen geen namen van bestuursleden te noemen en we zullen aan dat voornemen getrouw blijven, maar het is nochtans mijn plicht als voorzitter van den Bond bij deze gelegenheid de anonieme, maar bewonderenswaardige " werkers „ van de tentoonstellingskommissie te huldigen om hunne schitterende prestaties. Ze offerden

volkomen belangloos tijd en geld op, om met kunst- en vliegwerk het schilderachtig verleden aan de vergetelheid en miskenning te onttrekken.

Aan hen hebben we den typischen oud-Gentschen kruidenierswinkel, de niet minder typische herberg, de afdeelingen van het landelijk leven en de St.Niklaas-, Kerstdag- en Driekoningengebruiken en zooveel andere belangwekkende bijzonderheden van deze tentoonstelling te danken.

Ook de talrijke begiftigers komt een woord van dank toe, want zij ook hebben mogelijk gemaakt dat, met een door de algemeene bezuinigingspolitiek veroorzaakt minimum van officiële steungelden, toch menig kostbaar stuk en zelfs een eenige verzameling spekulatievormen kon worden aangekocht, die anders rijk-gesubsidiëerde buitenlandsche musea waren gaan verrijken.

Bij voortdoring hebben we steun en tegemoetkoming mogen ondervinden van tal van openbare lichamen, waaronder eenige, te zeldzame, Oostvlaamsche steden met de stad Gent aan de spits, den Staat het Provinciaal Bestuur, het Stedelijk Archief, de Universiteitsbibliotheek, den Koninklijken Vlaamschen Schouwburg, enz., waarvoor wij in naam van den Bond aan de hier aanwezige vertegenwoordigers van die organismen de betuiging van onze dankbaarheid aanbieden.

Laat mij toe deze reeds te lange welkomstrede te besluiten met een verheugende vaststelling.

Tentoonstellingen van folklore rijzen tegenwoordig als paddestoelen uit den grond op, zoowel in de Vlaamsche als in de Waalsche landstreek, ja tot in Nieuw-België, te Malmédy, toe! Te Brussel in de daartoe aangestelde kommissie twist men om te weten of de groote herdenkingstoet van 1930 folkloristisch of historisch zal zijn!

Bevinden we ons voor een kunstmatige mode, een stokpaardje of een manie van eenige overdreven liefhebbers van rariteiten?

Wij zijn zoo vrij te meenen van neen. De drang naar folklore beantwoordt aan een kerngezonde, democratische strooming van dezen tijd. Het volk wil zijn eigen geschiedenis, zijn eigen verleden van bloed en tranen, van kerk en huis, van vermaak en jolijt leeren kennen, het wil aan de tastbare voor-

werpen en de zichtbare dokumenten, die van het leven der voorouders getuigen, den afstand meten tusschen het gezapige, motorlooze bedrijf van eertijds en het praktische, maar rusteloze koortsleven van thans. Verbaast u dus niet in deze tentoonstelling naast het meest primitieve landbouwalaam ook één van de eerste rijwielen en één van de eerste automobielen aan te treffen. Onze tijd gaat vlug, vlugger dan ons meestal lief is en tal van zaken verdwijnen met het leven van vroegere geslachten, waarmede ze vergroeid schenen. Verwacht u dus op een van onze volgende tentoonstellingen de eerste radio opgesteld te zien, want folklore sluit niets uit, wat tot de kennis van de volksmentaliteit in een bepaalden tijd kan dienen.

We hopen en vertrouwen van u allen overtuigde up to date folkloristen te maken, die, ofschoon konservatief van natuur, meegaan met hun tijd, want de schoonste overwinning van den modernen intellectueelen mensch is niet het verleden te begrijpen, maar het leven te beleven in het licht van het verleden!

Deze tentoonstelling weze er een toepassing van :
" Folklore is levensleer „ !

.

Daarna werden de genoodigden rondgeleid door den konservator E. H. G. Celis. Eerst werd de tentoonstelling bezocht, die ingericht was in den 2ⁿ beuk. Aan den ingang houdt de " Vaandrig „ der Fonteyne de wacht. Dan kregen wij te zien : den stand van den Kon. Nederl. Schouwburg te Gent, de oorkonden betreffende het leven der rederijderskamers in de XVIe en XVIIe eeuw (Prijsskaarten, uitnoodigingen op landjuweelen, oude platen voorstellende de luisterrijke optochten der rederijderskamers, het eenig exemplaar van de *Spele van Zinne* van Joost Lambrecht (1539), het *Register ofte Handtboeck* van de Fonteyne van Leffinge (1688), *De Schadkiste der Philosophen en Poëten* (1620), handschriften van kluchten, acrosticums, enz.), verder foto's en programma's met betrekking tot het Fransche tooneel (Opera), den Minard-schouwburg (portret van Minard en een aantal Vlaamsche tooneelwerken, die aldaar opgevoerd werden), foto's der tooneelzaal " het Gangsken „ (waar reeds in de XVIIe eeuw gespeeld werd), den rijken stand van de Fonteyne met al de schatten van deze aloude rederijderskamer,

alsook een eenige verzameling oorkonden van Broedermin en Taelijver (de tooneelstukken van Van Peene. programma's, het klad van *De Vlaamsche Leeuw*, enz.). Tegen den wand en de pilaren de borstbeelden van Van Peene, Destanberg, J. F. Willems, de medaillons van Onderet en Van Avermaete, de bronzen borstbeelden van de bestuurders van den Kon. Nederl. Schouwburg Wannijn en Fauconnier en van de tooneelschrijvers Bruno Block en Van Goethem, de standen en vaandels van de jongere tooneelmaatschappijen : den Multatulikring, den Mariakring, Geluk in 't Werk en Tot Nut en voor 't Goede, en om te eindigen het " Spelleke van 't Rabot „ met een drietal groote verzamelingen poppen.

Tevens hebben de bezoekers kunnen vaststellen, dat ook het museum rijker geworden is en dat de verzamelingen met meer orde ingedeeld zijn. Het aantal ensembles is vermeerderd. Naast de boerenkeuken en de herberg vinden wij nu ook een stand voorbehouden aan de volksmaatschappijen en de schuttersgilden (o. a. het St. Jorisingilde), een kruidenierswinkel (samengesteld door den h. De Raedt); in de perken van den eersten beuk : het godsdienstig leven, verrijkt met de prachtige verzameling relikwieën, medailles, enz. van M^w J. Maertens; het Klaas-, Nieuwjaars- en Driekoningenfeest met de eigenaardige peperkoekvormen van den h. Dubois, peperkoekbakker, de suikerpatakons van den h. De Vinck, plaasteren patakons, houten en steenen spekulatievormen, enz.; de nieuwe afdeeling van het landelijk leven met zooveel smaak samengesteld door de hh. Trefois en Verlodt, waar wij, benevens allerlei groot en klein landbouwgerief (o. a. een " kweerne „), een klompenmakerij aantreffen.

Verder in den eersten beuk nog talrijke verzamelingen met betrekking tot de kleederdracht, de volksfeesten, enz. Vermelden wij nog den stand der A. De Cock-hulde, met de maket van het monument ontworpen door den h. Cl. Tréfois en dat te Denderleeuw zal opgericht worden.

Wij bewonderden er tevens het prachtig beeld van Alf. De Cock, door den h. De Raedt vervaardigd. Ook de werken van den betreunden folklorist, in bruikleen geschonken door de familie Hardies-De Cock, waren er tentoongesteld.

Nota over den Ommegang van het Heilig Kruis en den " koddigen Fitel ,, te Eine.

De nijverige en volkrijke gemeente Eine-bij-Oudenaarde is in Zuid-Oost-Vlaanderen alom bekend voor haar *Ommegang van het Heilig Kruis* en voor haar " *koddigen fitel* ".

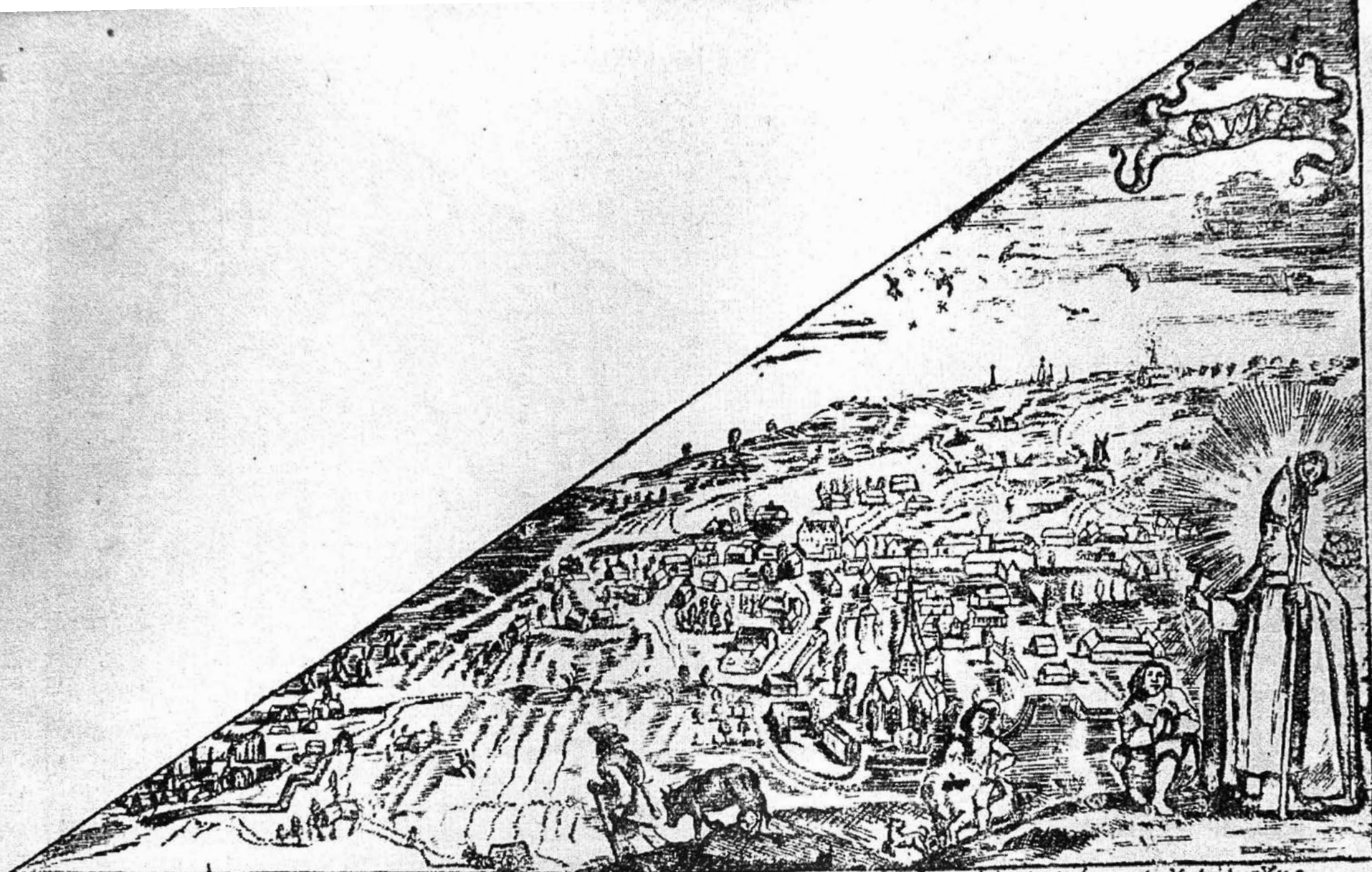
In *le Messenger des Sciences historiques de Belgique*, jg. 1859, blz. 322-334, verscheen een beknopte studie van *Ed. Van Cauwenberghe*, betiteld : " *L'Omganck ou les anciennes cavalcades d'Eyne*, „ over den oorsprong van den ommegang, die nu alle jaren uitgaat op St. Pieter-en Paulusdag (29 Juni). De optocht bestaat uit verschillende ruitersmaatschappijen. vroeger wel acht, sedert den oorlog slechts nog die van Asper, Mullem en Mater, met de maatschappij van St. Eligius van Eine voorop (1) De relikwiekast wordt gedragen door jongelingen, gekleed als kruisvaarders. Zij zijn ten getale van tien, vier dragers en zes eerewachten die ieder een schild dragen. Na de plechtigheid worden de ruiters, op hun paarden gezeten, met de relikwie van St. Eligius, patroon der gemeente, gezegend. Deze relikwie is gesloten in een zilveren hamer, in de achttiende eeuw door den graaf van Kruishoutem geschonken en die met de grafelijke kroon is versierd. Er worden ook bedevaartvaantjes uitgedeeld.

Deze ommegang is zeer oud. De oorsprong ervan gaat terug tot den tijd der Kruistochten.

Toen behoorde de heerlijkheid Eine tot de familie *de Landas*. Deze familie was een der voornaamste adellijke geslachten van Vlaanderen en een der graven *de Landas*, Gerard, was het, die met zijn vrouw Walburga in 1171 de kapel van den heilige *Eleutherus*, bisschop van Doornik van 484 tot 532. die door ketters op 1ⁿ Juli 532 doodgeslagen werd, deed ombouwen tot een kerk en een kapittel van vier kanunniken aan dit heiligdom verbond. Deze nieuwe kerk werd toegewijd aan den h. Eligius. (2) Een der opvolgers van Gerard, *Arnold de Landas*, nam deel aan den vierden Kruistocht, hielp Konstantinopel innemen en

(1) Vroeger was het die van Melden, die voorop reed. Zie verder.

(2) Ed. Van Cauwenberghe, op. cit., beweert ten onrechte. dat voor de XVI eeuw de patroon der kerk St. Eleutherus was. " In onze archieven " schrijft ons de E. H. Dumoleyn, pastoor te Eine, " is er nooit spraak van St. Eleutherus als patroon der kerk,

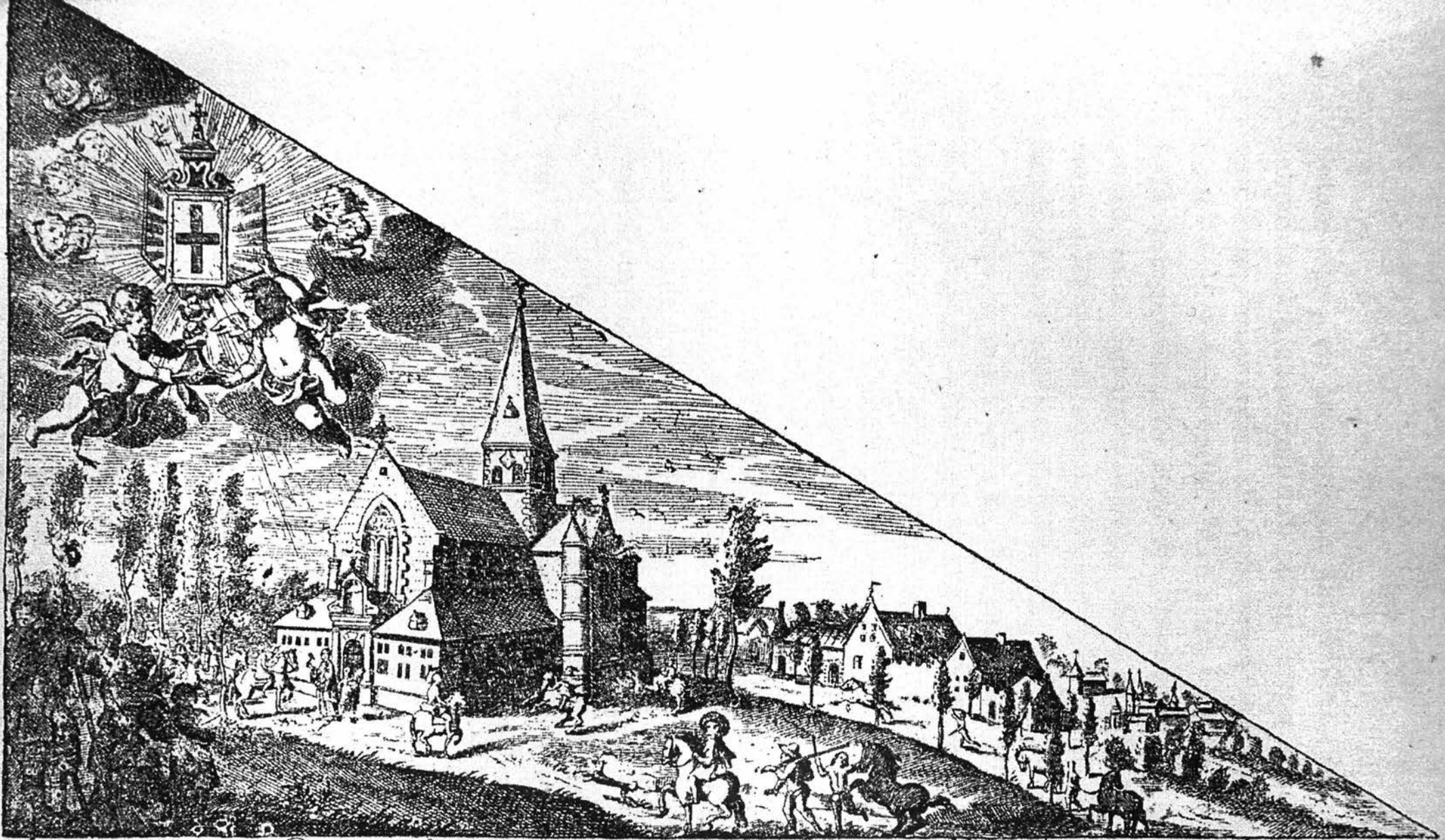
Ghe die met angelen syt beswaert,
Coemt doer tot E. S. bedevaert:

Dient Sint' ELOY een Heylsaem man
Die mensch en peirden helpen can

O heYLighen eLOY tot eYne
nec.MI of aLons DroeVe pYne.

Bedevaartvaantje van Eine (begin der XVIIe eeuw).

(Cliché Van Heurck.)

Tot Eyne comt met snellen spoedt. Het heeft een IESVS dier-ghelofst. Tien weer ons helpen inden noodt. Door v' helpsaem CrVYs tot eyne
En v' keygh Cruys viert met eode. En ons vyl Satans macht verlost. Tac meer; verlossen vande doot. Maeckt, en bevrydt van al ons peyne

Bedevaartvaartje van Eine (begin der XVIIIe eeuw).

(Cliché Van Heurck.)

Boudewijn van Vlaanderen tot keizer uitroepen. Hij onderscheidde zich zoo zeer, dat, op zijn terugkomst over Rome, hij van Paus Innocentius III een kruis ontving gemaakt uit het hout van het echte kruis. Men zegt, dat toen hij in zijn heerlijkheid terugkwam, de gansche bevolking, de mannen meest te paard, hem tegemoet trok, om hem te begroeten. De relikwie werd plechtig in de kerk gebracht en een broederschap van het H. Kruis werd er gesticht.

Als herinnering aan die plechtige intrede, zou de graaf de Landas de inrichting van een ommevang bevolen hebben, die jaarlijks den Zondag na Kruisverheffing (14ⁿ September) plaatsgrijpen zou en waaraan al de ruiters van zijn rechtsgebied moesten deelnemen. Die van Melden bekwamen het voorrecht voorop te rijden, omdat zij de eerste waren, die den graaf begroet hadden bij zijn terugkomst. Na den ommevang reden de ruiters eenige malen rond de kerk en eindelijk zegende vóór het portaal een kanunnik in ornaat de paarden, die één voor één voorbijstapten. Later ontving ieder ruiter een bedevaartvaantje.

Gedurende de beroerten in de XVIe eeuw werd de kerk van Eine geplunderd, maar de voornaamste schatten, waaronder de relikwie van het H. Kruis, werden gered en geborgen bij de Capucienen te Oudenaarde. Toen de tijden rustiger geworden waren eischte het kapittel van Eine ze terug, maar kon met moeite de relikwie wederbekomen. De paters zouden een deel van het kruis afgesneden hebben voor hun kerk. Ze werden om deze schennis gestraft en nuchter moesten ze ieder jaar, op Goeden Vrijdag, een bedevaart naar Eine ondernemen, en de mis hooren en een hunner moest er een preek houden.

altijd staat er « *collegiale ende parochiale kercke van St. Eloy tot Eyne* ». Volgens Edm. Van der Straten (*Aldenardiana en Flandriana*. Nieuwe reeks, II, Gent, 1898. blz. 115 en vlg) zou de vereering van St. Eligius te Eine haar oorsprong vinden in de vereering door onze heidensche voorouders, in een bosch aldaar, van den god Thor, die ook met een hamer wordt voorgesteld. De eerste geloofszendingen hebben de attributen van Thor aan St. Eligius, die leefde in de VII eeuw en zoo populair in onze gewesten gebleven is, overgedragen, en te Eine zou het Thor-altaar door een kapel gewijd aan den patroon der smeden en den beschermer der paarden vervangen geworden zijn. Wat het gebruik van den hamerslag betreft, dit was bij onze Germaansche voorouders het middel om de aan hun godheid opgeofferde dieren te dooden. Het gebruik werd gekerstend. In plaats van de dieren te dooden, werden ze later gezegend, maar de manier van handelen (hamerslagje op het voorhoofd) is dezelfde gebleven.

In 1578 werd nochtans de oude fiertel (reliëkwiekast) van St. Eligius door de partijgangere van Hembyse gestolen. (1)

In 1647 herielde Mgr Triest, bisschop van Gent, de broederschap van het H. Kruis, waarvan de statuten door hem werden goedgekeurd op 23 Oct. 1647. Bij breve van 5ⁿ Dec. 1647 verleende Paus Innocentius X verschillende aflaten aan de leden ervan.

De plechtige instelling van deze broederschap greep plaats op Kruisvinding van het volgend jaar. Prachtige ruitersgroepen van de omliggende gemeenten namen deel aan den optocht en de godsdienstige plechtigheid eindigde met wedrennen en andere vermakelijkheden. Het was ook de gewoonte, dat, bij gelegenheid van den ommeegang, een rederijkerskamer uit het omliggende het een of ander " esbattement " opvoerde.

Zoo werd opnieuw de ommeegang ingericht, die wederom verviel ten tijde van Jozef II. Na de Fransche overheersching heringericht, is het een eenvoudige processie geworden en heeft zijn vroegeren luister gansch verloren.

Als bijlagen van de studie van den h. Ed. Van Cauwenberghe vinden wij twee afbeeldingen van platen, die volgens schrijver beide zouden dagteekenen van 1664. Van Heurck in zijn standaardwerk : *Les drapelets de pèlerinage en Belgique et dans les pays voisins*, Buschmann, Antwerpen 1922, blz. 131, weerlegt deze bewering en bevestigt, dat de eerste plaat dagteekent van het einde der XVIIe eeuw en de tweede van het begin der XVIIIe eeuw (2), en dat ze waarschijnlijk zelfs niet door denzelfden kunstenaar vervaardigd zijn geworden. Van Heurck bezit immers een oud exemplaar van dat bedevaartvaantje, dat slechts op een zijde gedrukt is.

De eerste plaat heeft den vorm van een rechthoekigen driehoek, hoogte 231 mm., basis 340 mm. (Verzameling Van Heurck), In een heuvelachtig landschap is het dorp Eine afgebeeld met de kerk in 't midden en in den scherpen hoek zien wij eenige de huizen en windmolens met de vermelding :

(1) In de kerkarchieven staat geschreven : Temple hujus despoliatio seu devastatio per hereticas, facta est 20 mensis septembris 1578..... furate sunt pheretum St. Eligii, hujus ecclesiae patroni. argento circum obductum.... (Nota van den E. H. Dumoleyn).

(2) Zie ook verder de chronogrammen.

Audenaerde. In den rechten hoek staat St. Eloi in bisschoppelijk ornaat, met een hamer in de rechterhand en den staf in den linker. Aan zijn voeten knielt een pelgrim, die den heilige aanbidt. Boven zijn hoofd is op een banderol de naam *Eyne* gedrukt. Het onderschrift, in disticha opgesteld, luidt: Ghij die met quaelen sijt beswaert / Comt, doet tot Eyne bedevaert / Dient Sint Eloy een Heylsaem man / Die mensch en peerden helpen can / O heYLlghen eLoY tot eYne / NeeMt af aL ons DroeVe pYne. (chronogram : 1664).

Er bestaan exemplaren, waarop de handteekening A. Tack te lezen staat.

Op de tweede plaat (hoogte 213, basis 346, verz. Van Heurck), ziet men de parochiale kerk afgebeeld, op een plein bijna gansch met boomen omgeven. Een groep ruiters staat vóór het portaal, een paard wordt gezegend met den hamer van St. Eligius door een priester in ornaat, bijgestaan door een koorknaap. Op het voorplan, in den rechten hoek, een kreupele en drie pelgrims, die de relikwie van het H. Kruis aanbidden. Deze wordt gedragen door twee engelen in het bovenste gedeelte van de plaat en is omringd van lichtstralen en engeltjes. In den scherpen hoek is het dorp Eine afgebeeld met verschillende kapellen.

Het onderschrift, nogmaals in disticha, luidt.

Tot Eyne comt met snellen spoedt / En 't heijligh Cruys viert met oodt^{moeft} / Het heeft aan Jesus dier-ghekost / En ons vyt Satans macht verlost / T'can weer ons helpen in den noodt / Jae meer : verlossen van de doot / Door V heLpsaeM CrVYs tot eYne / maeCkt, en beVrYDt Van aL ons peYne (1)

Er bestaat nog een andere type van bedevaartvaantje, gedagteekend 1840, zonder naam van teekenaar, maar met het adres van den uitgever : *Lith. van J. Van Bree, Vrijdag markt N° 23, (Gent) (Hoogte : 213 mm., basis : 325 mm., Verz. Van Heurck. Latere afdruk met het adres : Audenaarde, Drukk. Van den Driessche, ook voorhanden in de verz. Célis, Folkloremuseum, Gent)*

(1) Volgens de h. Van Heurck ons in een privaat schrijven mededeelt, zou dit chronogram (1828) foutief zijn. Dit vaantje dagteekent van het begin der XVIII eeuw. De kleederdracht bewijst het.

Ziehier de beschrijving ervan volgens Van Heurck, op. cit. blz. 131-132 :

De droite à gauche. Au premier plan, la place communale, comme tirée au cordeau, partagée en deux parties égales par une rue latérale dans laquelle s'engagent quelques lanciers à cheval. A l'un des coins de cette rue en perspective, une auberge portant l'enseigne : St. Eloy. Une branche d'arbre placée au sommet de la tour de l'église paroissiale annonce la kermesse, A l'avant-plan : de nombreux promeneurs, une diligence, une échoppe en plein vent, un pèlerin dont le chapeau est orné de deux drapelets, un cavalier, un paysan poursuivi par un chien et poussant devant lui deux bêtes à cornes, etc. A l'arrière-plan, la contrée environnante vue à vol d'oiseau avec ses clochers, ses fermes et un moulin à vent. A droite, dans l'angle supérieur, Saint Eloi vu à mi-corps, dans une auréole, en costume d'évêque, le marteau symbolique dans la main droite, la crosse épiscopale dans l'autre, le bas du corps dans un nuage. Au-dessus du saint, dans une banderole : Eyne. Au bas sous l'encadrement les vers suivants : Gij die met kwalen zijt bezwaard / Komt doet tot Eyne bevaerd / Dient Sint Eloy, een heylsaem man / Die mensch en peerd genezen kan / O heyligen Eloy, tot Eyne / Och ! neemt af al ons droeve pyne !

Sous ces vers le chronogramme suivant (1840) : zY Laetnze aLLe nU sChoone VernleUWen Met st eLoYs feestDag hler In JUnY.

Wat nu " *den koddigen fitel* „ (1) betreft, die kwam vóór een zestigtal jaren tot stand bij gelegenheid van de kermis (in September) en ziehier hoe :

Een muzikant had toen de gedachte gekregen een klucht uit te halen. Hij reed gekostumeerd op een hondenkar, gansch met bloemen versierd, door de straten van het dorp. Zijn voorbeeld werkte aanstekelijk en het volgende jaar had hij reeds eenige navolgers en alle jaren nam de optocht in omvang toe. Versierde wagens, een reus met reuzin en kind, groepen gekos-

(1) Wij bedanken den h. Alf. De Vrieze van Eine voor de verstrekte inlichtingen, die ons van groeten dienst zijn geweest bij het opstellen van dit deel van ons artikel.

tumeerde voetgangers, die liepen, zongen en sprongen, luisterden weldra dezen op. En nu gaat jaarlijks op den 2ⁿ Maandag der September-kermis, die begint den 1ⁿ Zondag na Kruisverheffing (14 September), de "fitel", uit. De optocht bestaat gewoonlijk uit :

Hoornblazers te voet of te paard ; de reus, de reuzin en het kind, de witte beer met zijn leider ; de harmonie "Sinte Cecilia", van Eine ; de tamboer-majoor met zijn troep fluiters en trommelaars ; verschillende wijkgroepen mooi uitgedost ; een achttal wagens, verbeeldende op humoristische wijze feiten of gebeurtenissen voorgevallen gedurende het jaar.

De optocht wordt gevormd aan het station te drie uur. Hij vertrekt om vier uur door het dorp naar de wijk *Surkelhoek*, blijft daar wachten tot het donker is. terwijl de deelnemers een "lafenis", nemen. Om acht uur keert de optocht terug door de voornaamste straten der gemeente. Onderweg worden de wagens met rood of groen Bengaalsch vuur verlicht, en er wordt gezongen en gesprongen.

Vroeger werden ook "fitelliederen", gezongen met harmonikabegeleiding. Een dezer luidt :

*" Vrienden, wij zijn al verblijd,
Nu met den kermistijd ;
Wij hebben ons best gedaan,
En de fitel blijft bestaan. "*

Onnoodig er bij te voegen, dat die eigenaardige optocht veel volk van de omliggende gemeenten naar Eine lokt, vooral 's avonds, als de fabrieken uit zijn.

F. Van Es.

Nota : Hartelijk dank aan den h. E. T. Van Heurck voor de bereidwilligheid, waarmede hij de twee cliché's in dit n^o afgedrukt te onzer beschikking heeft gesteld.

F. V. E.

ZANTEN.

Gentsche Kinderrijmpjes en Volksliederen. (Vervolg)(1)

16. I Een uil op eenen pereboom zat (bis)
En boven zijn kopken zat er een kat,)
Van singelomdere, van tralala,) bis
En boven zijn kopken zat er een kat!
Den uil vivat, o ja, den uil vivat! (bis)

II De uil, die schoot in eenen droom (bis)
En viel van 't hoogste van den boom)
Van singelomdere, van tralala,) bis
En viel van 't hoogste van den boom
Den uil vivat, o ja, den uil vivat! (bis)

III De uil verstuikte zijnen teen (bis)
En ging dan met een pikkelbeen)
Van singelomdere, van tralala,) bis
En ging dan met een pikkelbeen
Den uil vivat, o ja, den uil vivat! (bis)

IV Hij ging naar het Sebastopol (bis)
Daar schoot men een kogel in zijn b...ol)
Van singelomdere, van tralala,) bis
Daar schoot men een kogel in zijn b...ol
Den uil vivat, o ja, den uil vivat! (bis)

V Hij stierf als onzen besten knecht (bis)
En werd dan in de kist gelegd,)
Van singelomdere, van tralala,) bis
En werd dan in de kist gelegd,
Den uil vivat, o ja, den uil vivat! (bis)

17. Mijne meule en wil niet draaien,
Mijn spille is blijve staan.

Hij (1) wil mij geen olie geven

(1) de meester-gast

'k Zal bij Menhiere (2) gaan!

(2) fabriekbestuurder

De smeerder kwam gelooopen,

Menhiere 't en es nie waar,

'k Wil heur wel olie geven,

Maar ze strijkt het aan heur haar!

(1) Zie Oostvlaamsche Zanten, IIIe jg., nr 3, blz. 43; nr 4, blz. 57.

18. I Op eenen boom een koekoek,
Simsaladim dom dam saladam sasa,
Op eenen boom een koekoek . . . zat !
- II Daar kwam een jonge jager,
Simsaladim dom dam saladam sasa,
Daar kwam een jonge jager . . . aan !
- III Hij schoot dien armen koekoek,
Simsaladim dom dam saladam sasa,
Hij schoot dien armen koekoek...dood !
- IV Maar eer een jaar verloopen,
Simsaladim dom dam saladam sasa,
Maar eer een jaar verloopen was !
- V Dan lachte hij den jongen jager,
Simsaladim dom dam saladam sasa,
Dan lachte hij den jongen jager uit!

19. En ik lig somtijds uit mijn venster
En zie de jongmans achterna,
En al die kerels, die daar wand'len,
Maar mijn jong herte jaagt er na.
Want ik ben jong en 'k minne vele,
'k Ben schattig rijk en 't baat toch niet,
Want er is geen enk'le schele
Die op mij rechte ziet (bis).
En 't en is er geene die mij wilt,
Ja, zelfs nog geene met nen bult, *(1. bilt)*
Die zijn kasse krult * ! (1. krilt)*

20. I Ik heb nog in mijn huis
Een wit ivoren klaterspaan,
En 't eerste kind ik koopen zal,
Zal ik maar heeten Adriaan.
En zóó doet Adriaan)
Met zijn ivoren klaterspaan) bis
- II Ik heb nog in mijn huis
Een klein verzilverd belleken,
En 't tweede kind ik koopen zal,
Zal ik maar heeten Jelleken.
En zóó doet Jelleken)
Met zijn verzilverd belleken) bis

III Ik heb nog in mijn huis
Een wit leeren tjaaksken,* (° zweepken)
En 't derde kind ik koopen zal,
Zal ik dan heeten Jaaksken
En zóó doet Jaaksken
Met zijn wit leeren tjaaksken,
En zóó doet Jelleken
Met het verzilverd belleken,
En zóó doet Adriaan
Met zijn ivoren klaterspaan !

Em. Andelhof

Boekbesprekingen.

Van Nuffel (P) en Pape (G) - Schilderslied, Woorden van P. Van Nuffel, muziek van G. Pape. Teurrekens-De Bodt, Aalst, Aug. 1928. Prijs : 4 fr. Een degelijk volkslied.

Célis (G) - Akkergem. Het Verleden, het Heden en de Toekomst. Uitgegeven door de zorgen van den Bond van Akkergem bij gelegenheid der blijde intrede van den Hertog van Brabant te Gent, Gent, 1928. 2 x 22 blz.

Een tweetalige brochure over de geschiedenis, de instellingen van openbaar nut, het heden en de toekomst, de folklore van Akkergem, die belangrijke en aloude wijk van Gent.

Frère (J) - Limburgsche Volkskunde. 2e reeks. Limburgsche Drukkerijen, Hasselt, 1928. 286 + VI blz.

Dit is de 2e bundel van een reeks folkloristische artikels, waarvan de meeste verschenen zijn in *Nieuw-Limburg*, jg. 1926 en 1927 (enkele ook in *Volkskunde* en andere tijdschriften). In gehalte en dokumentatie overtreft deze tweede reeks verreweg de eerste. S. handelt ditmaal in hoofdzaak over de volksgeneeskunde en de kwakzalverij, alsook over de bedevaarten. In de aantekeningen en addenda (76 blz) geeft hij allerhande aanvullingen meest op den inhoud van de eerste reeks (feest- en landbouwgebruiken, spotnamen, volksspelen en volksvermaken). Zijn artikels over de Limburgsche wonderdokters en over sommige bedevaarten en daaraan verbonden volksgebruiken (zooals het Rutten-Meispel, met het St. Evermaruslied, voor de eerste maal gepubliceerd) zijn uiterst belangwekkend.

S. heeft in zijn twee bundels *Limburgsche Volkskunde* een schat van folkloristische dokumenten over zijn provincie verzameld, dien menig andere provincie aan Limburg benijden mag. Deze tweede reeks is met foto's en afdrukken geïllustreerd.

F. Van Es.